

א. השווה את דברי ה' הראשונים לאדם לאחר בריאת העולם לדברי ה' הראשונים
לנח ולבניו אחר המבול:

ל נ ח

ל א ד מ

ס א- פרו ורבו ומלאו את הארץ.

א כח- פרו ורבו ומלאו את הארץ
וכבשוה
ורדו בדגת הים ובעוף השמים
ובכל חיה הרמשת על הארץ.

ס ב- ומוראכם וחתכם יהיה
על כל-חית הארץ
ועל כל-עוף השמים,
בכל אשר תרמש האדמה
ובכל-דג הים
בידכם נתנו.

א כס- ויאמר אלהים:
הנה נתתי לכם
את-כל-עשב זרע זרע
אשר על-פני כל-הארץ
ואת-כל-העץ אשר-בו פרי-עץ
זרע זרע
לכם יהיה לאכלה.

ס ג- כל רמש אשר הוא-חי
לכם יהיה לאכלה
כירק עשב נתתי לכם את-כל.

א ל - ולכל-חית הארץ
ולכל-עוף השמים
ולכל רמש על-הארץ
אשר-בו נפש חיה
את-כל-ירק עשב לאכלה.

ס ד- אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו

האם תוכל להסביר את סבת השנויים העיקריים בין שתי אמירות ה'
ע"פ זמנם והקשרם של שתי האמירות?

ב. ג'. כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה.

ר' ש.ר. הירש

משנשתנו חיי האדם הוא זוכה במזון חדש. מסתבר שזה תלוי בקצור חייו.
מה שנעשה עד כה במשך שבע מאות שנה, ייעשה מעתה במשך שבעים, שמונים
שנה. וההתפתחות המהירה דורשת מזון מן החי. ועוד: הבדלי החם, חילוף
עונות השנה והאקלים - כל אלו יש בהם טעם להתיר מזון מן החי. על-
ידי-כך האדם תלוי פחות במזון מגידולי קרקע... אין התורה רוצה
בצמחונים ואין היא סולדת מאכילת בשר. נהפוך הוא: מצוה לאכול בשר
ביום-טוב. (ע' ספרי דב' ט"ז י"א). אילו היינו במצבנו הפיסי המקורי,
לא היה מותר לנו לאכול בשר; אך עתה הבשר הוא צורך האדם. אולם מיד
עם היתר הבשר, נכנסות לתקפן הלכות מאכלות אסורות. וכן מצינו לאחר
מכן, משניתנה תורה לישראל: אין לך מאכל שנאסר בתורה שאינו מאכל
מן החי... כנגד זה אין לך צמח שהוא אסור באכילה, כשהוא לעצמו.

השווה את דבריו לדברי הרב קוק בענין היתר אכילת בשר לנח, שהובאו
בגליון אחרי-מות קדושים תשכ"ט. (ועיין עלון ההדרכה).

מה ההבדל במתן סיבה להיתר אכילת הבשר בין ר' ש.ר. הירש ובין
הרב קוק?

ג. ד'. אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו

(1) רד"ק ד"ה אך בשר:

אע"פ שנתתי לכם כל בשר רמש לאכול, לא תאכלו אותו עם נפשו שהוא דמו,
כלומר כל זמן שהבשר עם הנפש והוא בעודו חי, אלא קודם תזבחנהו
ואחר-כך תאכלוהו, כי זה דרך אכזריות לחתוך בשר מן החי ולאכלו.

אברבנאל: ולפי שבהרגם בעלי החיים לאכילתם ילמדו מידת אכזריות, אשר להם
אבר מן החי שהוא אכזריות יותר גדול. והוא אסור "אך בשר בנפשו דמו
לא תאכלו". ובי"ת "בנפשו" תשמע במקום "עם". כמו (שמות י"ד) "ברכבו
ובפרשיו", (שם ט"ו כ') "בתופים ובמחולות" יאמר הכתוב: ובשר בהיות
עם נפשו דמו - לא תאכלו מן הבשר ההוא. והוא באמת פירוש ישר ואמתי.

(א) מה פירוש המלה "נפש" לפי דעת הנ"ל?

- א (ב) מהו היחס התחבירי בין "נפשו" ו"דמו" לפי הפרשנים הנ"ל?
 (ג) מהו טעם האיסור לפי אברבנאל, במה סוטה הוא מן הדעה המקובלת?

2) ר' יוסף אבן כספי ד"ה בנפשו דמו:
 כאילו אמר: רוצה לומר "דמו". וזה הבאור היה מן הצורך, כי "נפש"
 שם משותף ל"דם" ולזולתו, כמו שכתב המורה. (ח"א. מ"א).

- (א) האם מסכים אבן כספי לדברי אחד המפרשים הנ"ל?
 (ב) מה הוא ה"זולתו" שאליו יכוון?
 א (ג) האם הוראת המלה "נפש" בדברים י"ב כ"ג היא כהוראתה במקומנו
 - לדעת אבן כספי - אם לא?

ד. ד' אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו
 ה' ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש
 א א מה ההבדל במשמעות בין "אך" של פ' ד' ל-"אך" של פ' ה'?

ה. ה' ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש
 רש"י ד"ה ואך את דמכם:
 אע"פ שהתירי לכם נטילת נשמה בבהמה, את דמכם אדרוש מהשופך דם עצמו.

בכור שור ד"ה ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש
 מפני שהתיר לשפוך דם הבהמות, אסר לשפוך דם האדם ואפילו דם עצמו,
 שלא יאמרו: הלא דם הבהמה הותר לנו לשפוך, מפני שחיו על ידינו, אדם
 שחי על ידי עצמו, מותר נמי להרוג את עצמו, לכך נאמר: "לנפשותיכם
 אדרוש".

- מה קשה לשניהם בפסוקנו?
- האם שני הפרשנים הנ"ל מסכימים זה עם זה ביישוב הקושי או היש
 הבדל בין תשובותיהם?
- הסבר את הבטוי בדברי בכור שור: "חיו על ידינו", "חי על ידי עצמו".

ו. ו' שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלוקים עשה את האדם.
 ז' ואתם פרו ורבו...

משך חכמה (ר' מאיר שמחה מדוינסק) ד"ה ואתם פרו ורבו
 שטחיות הכתובים ע"פ הברייתא דסוף חזקת הבתים*... (עיון למטה), לזה אמר,
 כי אף בשעה שיש חרב ושפיכות דמים הרבה, אין להם להביט על זה, כי אנכי
 אדרוש את נפש האדם ו"שופך דם האדם דמו ישפך", רק אתם פרו ורבו ולא
 תאמרו: "למה נלד לבהלה ולכשלון? מוטב שיהיה כלה מאלינו!" אין לכם
 להביט על זה.

*בבא בתרא דף ס' ע"ב:
 א"ר ישמעאל בן אלישע (-בן זמנו של ר' עקיבא): מיום שחרב בית-
 המקדש דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין אלא
 אין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה.
 ומיום שפשטה מלכות שגזרת עלינו גזירות קשות ומבטלת סמנו תורה
 ומצוות ואין מנחת אותנו להכנס לשבוע הבן
 (רש"י: מילה שהוא לסוף ז' ימים...)
 דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים XX ונמצא
 זרעו של אברהם אבינו כלה מאלינו.
 (רש"י: בענין טוב, ולא ע"י גויים, ומצוות לא
 ייבטלו עוד.)

אלא הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.
 X תוספות: שנגזור על עצמנו שלא לישא נשים:
 תימה, הכתיב "פרו ורבו", ושם על אותם שכבר קיימו
 פרו ורבו קאמר. והיינו "זרעו של אברהם כלה" שלא
 יוליד אלא בן ובה.

- היכן מצינו רעיון זה של בעל משך חכמה שנית במקרא?
- היכן מצינו רעיון זה בדברי חז"ל שהביאם רש"י על התורה?
- התוכל להסביר סמיכות פסוקים ו'-ז' שלא כפי שפירשו בעל משך חכמה?

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים.